

LOMU SPĒLE
“KRUSTI UN KRUSTCELES”
variācija par baltu tautu dzīvi viduslaikos

LAIKA UN PASAULES APRAKSTS

Šai pusē, ciktāl vien sniedzas skats no viņa varenās koka pils augstajā pilskalnā, pār baltu dievu zemēm valda valdnieks **Visvaldis**. Viņa pils ir spēcīgi būvēta, karadraudze ir prasmīga, zemes ir auglīgas, lādes pilnas sudraba. Visvaldis valdījis gudri, un iemantojis cieņu savu ļaužu vidū. Un dzīve šeit ir tik rimta un bagāta, ka ik pa brīdim liekas, ka ilgi šādi neturpināsies... Pārāk daudz ir tuvu un tālu nelūgtenu, kas jau sen kaldina plānus, kā piemākt šo plaukstošo novadu.

Visvaldis ir pusmūžā, viņa mīļotā sieva mira, laižot pasaulē viņu vienīgo bērnu. Sievu no sirds mīlot, valdnieks tā arī nebija apņēmis citas sievas*, lai gan apkārt jau sen klīst valodas, ka būtu jau pēdējais laiks. Laiki ir nemierīgi, dēla valdniekam nav, un nevar taču atstāt pili ar meitu kā vienīgo mantinieci. Tikām Visvalža vienīgā meita daiļaudzīte **Valdze** jau sasniegusi precību gadus un savieši ar interesi gaida, vai valdnieks visupirms izdos pie vīra meitu, vai apņems sievu pats. Un kas tad būs Valdzes izredzētais? Tīkotāju no malu malām netrūkst, taču Visvaldis vienmēr turējis rūpi par sava novada drošību, un kuram katram klundurim jau meitu nedos. Bet varbūt tālu nav jāmeklē? Nabadzīgais bet drosmīgais **Gerts** bērniņu pavadījis tepat, blakus pilij, un bieži redzēts kopā ar Valdzi jau no bērnu dienām. Gerts pieder senai labiešu* dzimtai, un ir viens no labākajiem šo zemju labiešu karotājiem. Un lai arī viņš nav valdnieku asiņu, kā novada īstenieks Gerts varētu saradoties arī ar valdnieku. Neba viņam visu dzīvi labiešos vadīt...

Uz novada robežām starp dievu un Vella zemēm biežajos mežos patvērusies kādreiz varenā, bet nu paputējusi tauta, ko šai zemēs sākuši dēvēt par meža ļaudīm. Viņos laikos tā dzīvojusi varenākajā šīs puses pilī. Taču valdnieks iekāroja Visvalža tēva novadu, un nāca ar karu. Labieši atbalstīja Visvalža dzimtu, un kopā guva uzvaru. Uzbrucēji tika sakauti, viņu pils nodedzināta, un paši tika padzīti mežos, kur kopš tiem laikiem mīt vēl šo baltu dienu. Meža tautas valdnieks karā krita, un nu pār tautu valda viņa vecākā meita **Lauga**. Gudra, kareivīga un nežēlīga, viņa kāpa tronī uzreiz pēc tēva nāves, jo viņas brālim **Viesturam** tolaik bija tikai 10 gadi, un viņš bija par jaunu, lai kļūtu par valdnieku. Šobrīd Viesturs ir pieaudzis, un ir pienācis laiks, kad viņš var atprasīt no māsas valdnieka sēdekli. Laugu no tā paglābtu laulība, taču kurš gan gribēs precēt sievieti, kas pati vada karadraudzi, un ar savu zobenu ir notrumpējusi ne vienu vien galvu? Un arī ļaudis ne jau kuru būtu gatavi pieņemt kā valdnieces vīru. Lai vai kā, tautai jau apnicis slapstīties mežos, un ir skaidrs, lai kurš arī pār tiem valdītu, viņam nāksies ko darīt, lai atgrieztu ļaudīm to seno lepnumu un zaudēto godu.

Pēdējā laikā rimto dzīvi šajās zemēs ik pa brīdim savirmo ziemeļnieku ierašanās. Tā arī šobrīd Visvalža zemēs ieradies zviedru jarls **Sigurds**, saukts par Vienaci, ar saviem ļaudīm. Paši saka, ka esot tirgotāji, un ieradušies mīt preces. Taču augumā raženie, spēcīgie, labi bruņotie skandināvi tāltālu izslavēti ar savu kareivīgumu, nežēlību un neparedzamo dabu. Un nez kāpēc tirgotājiem līdz tik daudz ieroču? Jarlu pavada viņa māsa **Sigrid**, saukta par Caunu, kas redzami ir precību gadus. Varbūt Sigurds lūko izdot māsu pie vīra, un ja tā, tad ne jau bez sava labuma. Bet vai

tā nav tikai pasaka maziem bērniem? Visiem zināms, ka ziemeļnieku sievas un pat jaunavas kaujas laukā daudz neatpaliek no vīriem.

Ar to vēl nebūtu gana. Pēdējā laikā ir dzirdēts, ka apkārtnē parādījušies krustaini, kuri nav šie manīti kopš vecā valdnieka laikiem. Neviens īsti par tiem neko lāga neatceras, tāpēc nav skaidrs, ko šie viendievji* te meklē. Vai nākuši ar kādu mērķi, vai vienkārši izlūkojumā? Un arī nemaz nemēģina slepoties. Tiem līdzī nākot melnsvārcis, kuru tie turot īpašā cieņā, tomēr paši gan pēc karavīriem vien, dzelzs kreklos un dzelzs cepurēs.

Iespējams, dēļ krustainu parādīšanās, iespējams dēļ valdnieka vilcināšanās apņemt jaunu sievu, bet varbūt vēl kāda cita tikai viņam zināma iemesla dēļ, Visvalža zemēs ieradīs **krīvs***. Neviens nezin, kas licis viņam atstāt savu vientuļnieka mitekli, bet krīva ierašanās saviļņojusi ne vienu vien prātu. Krīvu parādīšanās vienmēr radījusi ievērojamus notikumus vai iezīmējusi pārmaiņas. Ko tas nesīs šoreiz?

** Baltu ciltīs pastāvēja daudzsievtība. Vienīgā sieva varēja liecināt ne tikai par īpašu mīlestību, bet tikpat labi par vīra nabadzību vai citiem trūkumiem. Līdz ar to valdnieka ilgstoša dzīve bez sievas varēja radīt nelabvēlīgu iespaidu.*

** Labieši – pastāvīgi neatkarīgi militāri formējumi, pēc būtības – profesionālas kareivju vienības, kuru uzdevums bija uzturēt mieru dzimtu (cilšu) starpā, kas balstījās uz līgumiem starp dzimtām (ciltīm) un labiešiem. Labieši neiejaucās dzimtu (cilšu) iekšējās lietās, tie uzturēja ārējo mieru, t.sk. sargāja zemes no svešzemju iebrucējiem.*

** Par viendevjiem baltu zemēs tika dēvēti kristieši, kas pielūdza vienu vienīgu dievu. Pretēji tam baltu dievestībā līdzās pastāvēja daudzi dievi, kā Pērkons, Māra, Laima, Ūsiņš, Patrimps, Antrimps, Pīkols, u.c. Katra dieva nozīmība katrā no baltu ciltīm varēja atšķirties, taču kopumā tie veidoja visām baltu tautām vienotu dievestības sistēmu.*

** Krīvi – baltu priesteru kārta. Krīvi pārvaldīja baltu tautu garīgo dzīvi, nereti caur to ietekmējot arī ekonomiskās, politiskās un sociālās norises ciltīs, un to starpā. Krīvu ietekmi ir grūti pārvērtēt, tajos ieklausījās gan cilvēki, gan vadoņi, gan valdnieki. Iespējams, krīvi baudīja lielāku varu nekā cilšu laicīgie valdnieki.*

Ieteicamā literatūra, gatavojoties spēlei:

- * J.Lejiņš “Zīmogs sarkanā vaskā”, triloģija: “Brāļi”, “Ķēniņš”, “Rūnas”.
- * L.Purs “Tālajos pilskalnos”.
- * V.Rūmnieks, A.Migla “Kuršu vikings”.
- * J.Mauliņš “Pēdas”.